Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2023, sen. zn. 29 ICdo 65/2022, ECLI:CZ:NS:2023:29.ICDO.65.2022.1

Číslo: 53/2024

Právní věta:

Limitem pro posouzení, zda a v jakém rozsahu je pohledávka z titulu úroků, úroků z prodlení a poplatku z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, podřízenou pohledávkou (§ 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona), je výše jistiny přihlášené pohledávky v okamžiku jejího vzniku, a to bez ohledu na skutečnost, zda, kdy a v jaké výši následně dlužník plnil věřiteli na jistinu pohledávky.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.06.2023

Spisová značka: 29 ICdo 65/2022

Číslo rozhodnutí: 53

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory, Leasing, Smluvní pokuta, Úroky z prodlení

Předpisy: § 172 odst. 2 IZ ve znění od 1. 6. 2019
§ 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 11. 2021.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 24. 6. 2021, určil, že pohledávka žalobce (I. investiční fond, a. s.) vůči dlužníku (M. D.) ve výši 368.977,- Kč (tj. část pohledávky P22/2) je pohledávkou nepodřízenou (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

2. Vrchní soud v Praze k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 25. 11. 2021, potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

3. Odvolací soud (ve shodě se soudem insolvenčním) vyšel z toho, že:

1) Dne 20. 8. 1996 uzavřeli právní předchůdce žalobce (společnost E. s. r. o.) jako pronajímatel a dlužník jako nájemce smlouvu o finančním pronájmu a následnou koupí najaté věci (dále též jen „leasingová smlouva“). Předmětem leasingu byl (označený) nákladní automobil a smluvní cena za nájem předmětu leasingu činila 1.495.848 Kč; dlužník se tuto cenu zavázal zaplatit ve 48 měsíčních splátkách po 31.138,10 Kč; odkupní cena činila 1.220 Kč.

2) Usnesením ze dne 24. 2. 2020, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, povolil mu oddlužení a ustanovil žalovaného insolvenčním správcem; usnesením ze dne 14. 8. 2020, (mimo jiné) schválil zprávu o přezkumu zveřejněnou v insolvenčním rejstříku jako součást dokumentu na č. l. B-2 a schválil oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

3) Přihláškou ze dne 24. 4. 2020 (P22) přihlásil žalobce do insolvenčního řízení dlužníka:

a) Dílčí pohledávku č. 1 ve výši 413.804,05 Kč, sestávající z jistiny (neuhrazené směnečné sumy) ve výši 186.828,60 Kč, 6% úroku z prodlení za dobu od 31. 7. 2000 do 23. 2. 2020 ve výši 219.495,45 Kč a nákladů řízení ve výši 7.480 Kč, vykonatelnou na základě směnečného platebního rozkazu Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. 4. 2003, č. j. Sm 57/2003-11.

b) Dílčí pohledávku č. 2 ve výši 1.541.324,80 Kč, sestávající z jistiny (leasingových splátek) 572.843,90 Kč, úroku z prodlení (ve výši 10 % z neuhrazených leasingových splátek, počínaje „splátkou od 31. 5. 1999“, za dobu od data specifikovaného v přihlášce do 23. 2. 2020) v celkové výši 941.820,90 Kč a nákladů řízení ve výši 26.660 Kč, vykonatelnou na základě rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. 10. 2005, č. j. 37 Cm 61/2003-48. Z odůvodnění tohoto rozsudku plyne, že dlužník uhradil na leasingových splátkách celkem 734. 956,30 Kč (23 splátek po 31.138,10 Kč a část následné splátky ve výši 18.780 Kč); byť celková dlužná částka (z titulu leasingových splátek) činila 759. 672,50 Kč, právní předchůdce žalobce požadoval (jen) 572.843,90 Kč; „zbývající část pohledávky ve výši 186. 780,- Kč byla předmětem řízení pod č. j. Sm 57/2003-11“.

4) Podle seznamu přihlášených pohledávek (přezkumného listu pro nezajištěného věřitele) žalovaný ani dlužník nepopřeli pravost, výši a pořadí dílčí pohledávky č. 1. Žalovaný popřel pořadí dílčí pohledávky č. 2 v rozsahu částky 368.977 Kč (z titulu příslušenství pohledávky), s tím, že jistina pohledávky (dlužné leasingové splátky a nikoli cena předmětu financování) k okamžiku jejího vzniku činila 572.843 Kč. Celková výše této pohledávky v částce 1.541.324,80 Kč „ponížená“ o dvojnásobek původní jistiny a o náklady řízení (ve výši 26.660 Kč) představuje částku 368.977 Kč; v tomto rozsahu jde (podle názoru žalovaného) o podřízenou pohledávku podle ustanovení § 172 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jejího řešení (insolvenčního zákona).

4. Na tomto základě odvolací soud – cituje ustanovení § 172 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 6. 2019, pro věc rozhodném) – především zdůraznil, že účelem novelizace ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona bylo zabránit tomu, aby bylo v rámci insolvenčního řízení dlužníků v oddlužení uspokojováno často excesivně vysoké příslušenství (tvořené především úroky z prodlení a smluvními úroky), případně nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty, jimiž dochází k významnému navyšování pohledávek některých věřitelů na úkor uspokojení jistin pohledávek věřitelů, kterým jejich pohledávky plynutím času a navyšováním o úroky nenarostly.

5. Proto vzal v úvahu při posouzení otázky (ne)podřízenosti části dílčí pohledávky č. 2 výši jistiny, která zde byla na počátku právního vztahu, z něhož vzešla.

6. V této souvislosti odvolací soud konstatoval, že smlouva ze dne 20. 8. 1996 má povahu leasingové smlouvy, tj smlouvy nepojmenované podle ustanovení § 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák."). Klíčovou funkcí finančního leasingu – pokračoval odvolací soud – je pořizovací funkce a jeho cílem je zpravidla konečný převod vlastnictví k předmětu leasingu. Finanční leasing lze vymezit jako závazkový vztah, jehož podstatou je závazek poskytovatele leasingu (pronajímatele) předat příjemci leasingu (nájemci) na určitou dobu do užívání věc či jinou majetkovou hodnotu, kterou pronajímatel obvykle za tím účelem pořídí do svého vlastnictví na základě poptávky a podle výběru nájemce, a závazek nájemce uhradit náklady spojené s pořízením (předmětu) leasingu prostřednictvím leasingových splátek. Nájemce má obvykle právo na koupi předmětu leasingu do svého vlastnictví za cenu, která „bývá označována jako zůstatková či zbytková, neboť vyjadřuje rozdíl mezi cenou předmětu leasingu, respektive náklady spojenými s pořízením předmětu leasingu, na počátku a celkovou výši té části leasingových splátek, kterými je pořizovací cena předmětu leasingu splácena". Závazky pronajímatele se tak omezují na finanční služby (pořízení věci, předání do užívání a její prodej na konci leasingového vztahu); jde o účelové pořízení věci, práva či jiné majetkové hodnoty podle potřeb, výběru a určení nájemce s využitím cizích zdrojů (tj. zdrojů poskytovatele předmětu leasingu).

7. Dále odvolací soud s poukazem na rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2010, sp. zn. 31 Cdo 4356/2008 [uveřejněný pod číslem 24/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 24/2011")], a rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 4122/2008, a ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 32 Cdo 319/2010, akcentoval, že insolvenční soud správně považoval za výši jistiny přihlášené pohledávky v okamžiku jejího vzniku „smluvní cenu za nájem předmětu leasingu" v celkové výši 1.495.848,80 Kč, jak byla na počátku sjednána ve výše uvedené smlouvě, kterou se dlužník zavázal leasingovému pronajímateli uhradit ve sjednaných měsíčních splátkách a kterou byl povinen uhradit i za situace, kdy došlo k předčasnému ukončení leasingové smlouvy z důvodu na jeho straně. Potud jde o „konečnou sumu zahrnující pořizovací cenu předmětu leasingu, celkovou částku sjednaného nájmu a zisk leasingového pronajímatele, jejímž primárním účelem je úhrada ceny předmětu leasingu v sjednaných splátkách".

8. Současně odmítl argumentaci žalovaného založenou na srovnání s „nájemním právem", když „úhrada nájemného u standardních nájemních smluv je primárně bezprostředně navázána na užívání předmětu nájmu, s tím, že povinnost k platbě nájemného se skončením nájmu zaniká. V případě finančního leasingu však za situace, je-li na počátku sjednaná cena leasingu splácena leasingovým uživatelem řádně, představuje její zbývající neuhrazený zůstatek existující nesplatnou pohledávku".

9. Proto odvolací soud uzavřel, že za stavu, kdy výše jistiny přihlášené dílčí pohledávky č. 2 k okamžiku jejího vzniku činila 1.495.848,80 Kč a žalobcem přihlášené příslušenství ve formě úroku z prodlení dosahuje částky 959.820,90 Kč, nelze mít část této dílčí pohledávky v rozsahu částky 368.977 Kč (viz popření žalovaným) za podřízenou pohledávku podle ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které má za přípustné k řešení právních otázek dosud (podle jeho názoru) Nejvyšším soudem nezodpovězených, a to, zda:

a) Lze za jistinu dluhu ke dni jeho vzniku ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního

zákona považovat souhrn všech leasingových splátek?

b) Lze vůbec u leasingu po dobu řádného plnění splátek dle leasingové smlouvy hovořit o vzniku dluhu, když splátky leasingu nelze považovat za splátky úvěru, nýbrž fakticky jde o úplatu za užívání předmětu leasingu, který je do skončení splátkového kalendáře ve vlastnictví leasingového pronajímatele, a do vlastnictví leasingového nájemce přechází až úhradou poslední splátky, která fakticky představuje kupní cenu předmětu leasingu?

11. Dovolatel poukazuje na (v předchozích fázích řízení tvrzené) zásadní rozdíly mezi smlouvou o úvěru či o zápůjčce a leasingovou smlouvou, která se svým charakterem nejvíce blíží smlouvě nájemní, kdy „lze sumu leasingových splátek analogicky přirovnat k předem sjednanému nájemnému, jež se však stane dluhem až okamžikem neuhrazení té které jednotlivé splátky“. Z toho logicky vyplývá – pokračuje dovolatel – že do okamžiku skončení leasingu (respektive vzniku dluhu na splátkách) nelze o jistině ke dni vzniku dluhu hovořit, když do té doby zde žádný dluh neexistuje.

12. Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů změnil a žalobu zamítl, popřípadě, aby je zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

13. Žalobce považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné.

III.
Přípustnost dovolání

14. Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), a to k řešení právních otázek dovolatelem otevřených, týkajících se výkladu ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 6. 2019), dosud v daných skutkových poměrech Nejvyšším soudem beze zbytku nezodpovězených.

IV.
Důvodnost dovolání

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Podle ustanovení § 172 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 6. 2019) po úplném uhrazení všech pohledávek, kterých se týká insolvenční řízení, s výjimkou pohledávek uvedených v § 170, lze v insolvenčním řízení uhradit rovněž podřízené pohledávky a pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu (odstavec 1). Podřízenou pohledávkou je pohledávka, která má být podle smlouvy uspokojena až po uspokojení jiné pohledávky případně ostatních pohledávek dlužníka, zejména je-li vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka; za podřízenou pohledávku se považuje také pohledávka z podřízeného dluhopisu podle zvláštního právního předpisu. Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, za podřízené pohledávky se s výjimkou pohledávek uvedených v § 170 považují také úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku (odstavec 2). Podřízené pohledávky se postupem podle odstavce 1 uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti; jinak se uspokojují poměrně. Jako poslední se vždy uspokojují pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu, a to poměrně (odstavec 3). Pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu se v insolvenčním řízení neuplatňují, ale pouze se oznamují

insolvenčnímu správci, který vede jejich evidenci (odstavec 4).

17. Podle ustanovení § 488 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.

18. Nejvyšší soud v prvé řadě předesílá, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném pod č. 294/1996 Sb. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým (srov. např. rozsudky velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 31 Cdo 1693/2008, a ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008, uveřejněné pod čísly 34/2011 a 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

19. Jak správně zmínil již odvolací soud, ustanovení § 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona bylo „vloženo“ do tohoto zákona s účinností od 1. 6. 2019 zákonem č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

20. Jelikož se tak stalo (až) na základě pozměňovacího návrhu č. 1190 ke sněmovnímu tisku č. 71, důvodová zpráva k označenému zákonu ve vztahu v dané změně mlčí. Z odůvodnění pozměňovacího návrhu plyne, že „jeho cílem je řešit situace, v nichž v praxi dochází k přihlašování takových pohledávek do oddlužení, jejichž příslušenství výrazně přesahuje výši jistiny, tedy výši původního dluhu, a to navýšením o různé úroky, úroky z prodlení či poplatek z prodlení. Důsledkem je, že plněním splátkového kalendáře dochází k distribuci měsíčních splátek ve značné výši na příslušenství pohledávek, což snižuje uspokojení jistiny pohledávek věřitelů, kterým pohledávka plynutím času a navyšováním o úroky nenarostla. V řadě případů se jedná o relikty pohledávek dlouhodobě vymáhaných v exekučním řízení, ve kterém bylo rovněž přednostně uspokojováno příslušenství, nikoliv jistina pohledávky (tj. typické případy dluhové pasti). Nelze rovněž odhlédnout od skutečnosti, že řada takových pohledávek vznikla v době před nabytím účinnosti zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, tj. před 1. 12. 2016, kdy skrze nedostatky v právní úpravě docházelo ke vzniku excesivního příslušenství tvořeného právě především úroky z prodlení a smluvními úroky. Navrhuje se tudíž stanovit, aby příslušenství pohledávky ve formě úroků, úroků z prodlení a poplatků z prodlení přesahující výši jistiny (a to výši k okamžiku vzniku pohledávky, třebaže později mohlo

dojít k částečnému uspokojení jistiny a do insolvenčního řízení byla jistina přihlášena v nižší výši) bylo v insolvenčním řízení uspokojováno v režimu tzv. podřízených pohledávek (§ 172 insolvenčního zákona), tedy až po úplném uhrazení všech ostatních pohledávek zahrnutých do oddlužení. Výběr pouze určitého druhu příslušenství sleduje logiku privilegování takových typů příslušenství, které nemají sankční povahu nebo které představují náklad vynaložený věřitelem. Takové příslušenství pohledávky se nadále uspokojuje v běžném pořadí nezávisle na výši jistiny. Navrhovaná právní úprava úzce souvisí s existujícím ustanovením § 170 insolvenčního zákona, které stanoví, které pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku“.

21. Dále Nejvyšší soud připomíná, že jeho judikatura je ustálena v následujících závěrech:

> 1) Spor o to, zda věřitelem přihlášená pohledávka (její část) je pohledávkou podřízenou, se v insolvenčním řízení řeší jako incidenční spor uvedený v ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, konkrétně jako spor o pořadí pohledávky (§ 195 insolvenčního zákona). Přitom platí, že v incidenčním sporu o (jen) určení pořadí pohledávky se insolvenční soud zabývá pouze okolnostmi rozhodnými pro posouzení správnosti uplatněného pořadí pohledávky, bez zřetele k tomu, zda spornou je i existence nebo výše této pohledávky. Skutečnosti rozhodné pro posouzení důvodu vzniku pohledávky, nebo důvodu jejího možného zániku, anebo důvodu, pro který se stala soudně nevymahatelnou, případně pro posouzení (určení) správné výše pohledávky, jsou vyhrazeny sporu o určení pravosti nebo výše pohledávky; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2020, sen. zn. 29 ICdo 48/2020, uveřejněný pod číslem 109/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2022, sen. zn. 29 ICdo 8/2021, uveřejněný pod číslem 40/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 40/2023“).
>
> 2) Výčet podřízených pohledávek obsažený v ustanovení § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona je výčtem taxativním (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 74/2021, uveřejněný pod číslem 39/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).
>
> 3) Pojem jistina přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku nemůže být vykládán jako okamžik vzniku původního závazkového vztahu. Obsahová odlišnost pojmů „pohledávka“ a „závazkový vztah“ plyne přímo z dikce ustanovení § 488 obč. zák. K významovému rozdílu obou pojmů srov. v literatuře pro dobu do 31. 12. 2013 např. Knapp, V. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek II., 1. vydání, Praha, CODEX 1995, str. 50 až 54, a pro dobu od 1. 1. 2014 např. Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 2 až 4 (srov. opět důvody R 40/2023).
>
> 4) Podstatou tzv. finančního leasingu (jako inominátního kontraktu podle ustanovení § 269 odst. 2 obch. zák.) je závazek leasingového pronajímatele předat leasingovému nájemci jím vybraný předmět leasingu, pořízený obvykle leasingovým pronajímatelem z jeho prostředků, a závazek leasingového nájemce uhradit náklady s tím spojené rozložené do leasingových splátek, po jejichž zaplacení má nájemce právo předmět leasingu od pronajímatele koupit. Jeho smyslem je zajistit za úplatu financování věci pro leasingového nájemce, který se k ní chová od předání jako k věci vlastní se všemi riziky na své straně. Leasingové splátky tak mají jinou povahu než nájemné, protože nejde primárně o úplatu za užívání předmětu leasingu, ale fakticky o splátky ceny, za níž předmět leasingu pořídil leasingový pronajímatel, zvýšené o případné další složky (např. úročení finančních prostředků, za něž byl předmět leasingu pořízen, pojištění apod.) a zahrnující i jeho přiměřený zisk. Zatímco běžný nájem má funkci užívací, leasing má především funkci pořizovací a protihodnotou leasingových splátek tedy není možnost předmět leasingu užívat, ale především možnost splácet jeho pořizovací cenu postupně. Je-li právním důvodem pro plnění ve splátkách (leasingová) smlouva, vzniká věřiteli

právo na plnění sjednaných splátek dnem vzniku (účinnosti) smlouvy, která toto právo na dílčí plnění zakládá (pokud jeho vznik neváže na další právní skutečnost – např. převzetí předmětu leasingu nájemcem), nikoli až dnem splatnosti jednotlivých splátek. Srov. např. R 24/2011, jakož i důvody rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 32 Cdo 4437/2008, sp. zn. 32 Cdo 319/2010, a ze dne 21. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3866/2012.

5) Sjedná-li si leasingová společnost (pronajímatel) ve smlouvě s leasingovým nájemcem pro případ předčasného ukončení leasingové smlouvy z důvodů na straně nájemce právo na úhradu všech dlužných splátek, tedy i splátek splatných po odstoupení od smlouvy, není výkon tohoto práva v rozporu s poctivým obchodním stykem jen proto, že jde o splátky splatné po odstoupení od smlouvy (po odebrání vozidla leasingovému nájemci).

22. Právním důvodem vzniku pohledávky, představující souhrn splátek splatných po dni účinnosti odstoupení od smlouvy, je ujednání stran smlouvy o majetkovém vyrovnání pro případ odstoupení od smlouvy, které není v rozporu s dispozitivním ustanovením § 351 obch. zák.

Srov. např. opět R 24/2011.

23. Z výše zmíněných závěrů pro poměry projednávané věci především plyne, že z titulu závazkového vztahu založeného leasingovou smlouvou vzniklo leasingovému pronajímateli (právnímu předchůdci žalobce) vůči dlužníku právo na zaplacení (všech) sjednaných leasingových splátek; ujednání, podle něhož bude dlužník splácet předmět leasingu v měsíčních splátkách, na tom nic nemění.

24. Za stavu, kdy žalobce přihlásil do insolvenčního řízení dlužníka (vykonatelnou) pohledávku č. 2 (z titulu leasingové smlouvy), sestávající z jistiny ve výši 572.843,90 Kč, úroků z prodlení (z patnácti leasingových splátek) v celkové výši 941.820,90 Kč a nákladů řízení v částce 26.660 Kč, kterou žalovaný popřel jen co do pořadí (v části týkající se úroků z prodlení v celkové výši 368.977 Kč), se soudy nižších stupňů správně nezabývaly (nemohly zabývat) otázkou existence (pravosti) a výše pohledávky (a jejího příslušenství).

25. Právní posouzení věci Nejvyšším soudem tak bylo omezeno (jen) na výklad ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, konkrétně na výklad pojmu (…) „výše jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku“.

26. Vzhledem k tomu, že je výčet tzv. podřízených pohledávek (jako pohledávek, které se v insolvenčním řízení uspokojují až po uspokojení „jiných případně ostatních pohledávek“) obsažený v ustanovení § 172 insolvenčního zákona taxativní, na čemž se nic nezměnilo ani s účinností od 1. 6. 2019, kdy byl tento výčet doplněn o pohledávky vypočtené v ustanovení § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona, je pro naplnění primárního účelu insolvenčního zákona [§ 1 písm. a) a § 5 písm. a) insolvenčního zákona] nutné vykládat dotčené ustanovení (jako výjimku z pravidla) restriktivně (nikoli šířeji, nad limity nastavené smyslem a účelem dané normy). K tomu srov. např. obdobně důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sen. zn. 29 NSČR 42/2021, uveřejněného pod číslem 93/2022 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

27. Na tomto základě Nejvyšší soud – vycházeje ze zásad pro výklad právních norem formulovaných ve stanovisku pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96 a přihlížeje k obsahu důvodové zprávy k návrhu zákona č. 31/2019 Sb. – dospěl k závěru, že v poměrech dané věci je výší jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku (tj. hranicí, nad kterou je přihlášená pohledávka z titulu úroků z prodlení pohledávkou podřízenou) částka 1.495.848 Kč, sestávající z 48 leasingových splátek po 31.138,10 Kč a odkupní ceny předmětu leasingu 1.220 Kč. Přitom není podstatné, zda věřitel do insolvenčního řízení přihlásil celou (původní) jistinu pohledávky s úroky z prodlení nebo sníženou (v rozsahu plnění dlužníkem) jistinu pohledávky s úroky z prodlení nebo (jen) úroky z prodlení z jistiny,

když limit pro posouzení, zda a v jakém rozsahu jde o pohledávku podřízenou, je určen právě a jen výší jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku, aniž by bylo významné, zda, kdy a v jaké výši následně dlužník věřiteli na jistinu pohledávky plnil.

28. Přihlásil-li žalobce do insolvenčního řízení dlužníka pohledávku z titulu úroků z prodlení z jistiny, jejíž výše činila k okamžiku vzniku pohledávky 1.495.848 Kč, úhrnnou částkou 941.820,90 Kč, zjevně nemohlo jít (ani s případným přihlédnutím k dílčí pohledávce č. 1) o pohledávku (byť jen zčásti) podřízenou.

29. Jelikož se dovolateli nepodařilo prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu zpochybnit správnost právního posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá, Nejvyšší soud (při absenci vad řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti – § 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání jako nedůvodné zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].